

MAKTAB O’QUVCHILARI JISMONIY TARBIYA DARSLARINI TASHKIL ETISHDA TEZLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARI.

**Usubjonova Soraxon Odiljon qizi,
Xolmirzaeva Madinaxon Akramjonovna
Andijon davlat universiteti**

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi maktablarda jismoniy tarbiya darslarini tashkil o’quvchilarda tezlik va chaqqonlik sifatleri amalga oshirish bo’yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so’z: jismoniy tarbiya, jismoniy harakat, tezlik, chaqqonlik.

Abstract: In this thesis, there are recommendations on the implementation of speed and agility qualities in students who organize physical education classes in schools.

Key words: physical education, physical movement, speed, agility.

Аннотация: В данной дипломной работе даны рекомендации по реализации качеств быстроты и ловкости у учащихся, организующих занятия по физическому воспитанию в школах.

Ключевые слова: физическое воспитание, физическое движение, скорость, ловкость.

Respublikada oxirgi yillarda jismoniy tarbiya va sportni ommalashtirish, aholi o’rtasida sog’lom turmush tarzini targ’ib qilish, imkoniyatlari cheklangan shaxslarning jismoniy reabilitatsiyasi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish hamda mamlakatning xalqaro sport maydonlarida munosib ishtirok etishini ta’minlash borasida izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda [1].

Jismoniy harakat odam uchun, ayniqsa, bolalik va o’smirlik bosqichlarida hayotiy zarur ko’nikma va malakalarni shakllantirish davri hisoblanadi. Jismoniy harakatlarsiz bolalarning ijodiy faolligiga va jismoniy qobiliyatlarini yetarli darajada rivojlanmasligiga olib keladi. Harakatni cheklash yoki uni buzish hayotning har bir bosqichida o’zining salbiy ta’sirini ko’rsatadi. Shu narsa ma’lum bo’ldiki, bolalalik davrida o’sib kelayotgan organizm uchun juda ko’p harakat zarurdir.

Jismoniy harakatsizlik esa bolalarni tez charchashga, o’sishini sekinlashishiga, aqliy rivojlanishni susayishiga va yuqumli kasalliklarga qarshi kurashish imkoniyatlarini kamaytiradi. Ko’p harakat qilgan bolalarda jismoniy va psixik takomillashuvga tabiiy intilish vujudga keladi. Bolalarning to’laqonli rivojlanishi uchun aqliy va jismoniy yuklamalardan oqilona foydalanish katta ahamiyatga ega. Kun tartibida olib boriladigan jismoniy tarbiya ishlarini rejalashtirishda tezlik, tezkorlik va chaqqonlik sifatleriidan keng foydalanish maqsadga muvofiqdir[2].

O’quvchilarning tezlik va chaqqonlik mashqlari xamda mashg’ulotlarini jismoniy tarbiya o’quv dasturiga kiritish ularning umumiy jismoniy tayyorgarligini oshirishga yordam berishning samarali usuli hisoblanadi. Tezlik va chaqqonlik harakati tajribalari mashg’ulotlaringizni harakatga keltirishning hayajonli usuli bo’lishi mumkin, chunki ular isinish, aylanishlar, relelar, o’yinlar va stantsiyalar uchun juda mos keladi. Ushbu ko’nikma bilan bog’liq fitnes komponentlarini o’z mashg’ulotlaringizga ataylab kiritish o’quvchilarga oldinga, orqaga va lateral tezlikni mashq qilishda, shuningdek, ularning butun tanasini muvofiqlashtirish ustida ishlashda yordam berishning ajoyib usuli hisoblanadi.

Tezlik va chaqqonlik harakati nafaqat jismoniy salomatlik uchun foydali, balki o‘quvchilarga ham yordam berishi mumkin. Shu bilan ma‘lum bir faoliyat bilan shug‘ullanayotganda bir-biri bilan hamkorlik qilganda jamoaviy ish va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi [7].

Jismoniy tarbiya darslarida tezlik va chaqqonlik faoliyati xamda harakatlarini kiritishning afzalliklarini o‘rganadi. Tezlik va chaqqonlikning ahamiyatini o‘rganib, bu ko‘nikmalar nima uchun barcha o‘quvchilar uchun qimmatli ekanligini tushuntiriladi. Ular nafaqat jismoniy tarbiya darslari uchun, balki maktabdan tashqari har qanday darsdan tashqari sport mashg‘ulotlari yoki boshqa harakatlar uchun ham foydali ekanligini ko‘rishimiz mumkin[6].

Tezlikni– tananing muayyan vazifalarni bajarish uchun zarur bo‘lgan vaqt miqdori sifatida aniqlash mumkin.

Tezlikning mahorat bilan bog‘liq komponentidir. Bu odamning bir nuqtadan ikkinchisiga qanchalik tez o‘tishini o‘lchaydi. Tezlik ko‘plab sport va mashg‘ulotlar uchun muhim jismoniy mahoratdir, chunki u odamlarga o‘z harakatlarida samaraliroq bo‘lishga yordam beradi va ularga vazifalarni qisqa vaqt ichida bajarishga imkon beradi. Tezlikni rivojlantirish kuch, muvofiqlashtirish va chaqqonlikning kombinatsiyasini talab qiladi. Tezlikni oshirish faoliyatining ba‘zi misollari sprint, velosipedda yurish, yugurish mashqlari, plyometrik va sakrash mashqlarini o‘z ichiga oladi.

Tabiiy sharoitdagi sport faoliyatida tezkorlik kompleks shaklda, harakatlarning tezligi va aqliy operatsiyalarning qisqa vaqtda amalga oshishi, va boshqa sifatlar bilan birgalikda namoyon bo‘ladi.

Tezkorlik namoyon bo‘lishining elementar shakllariga quyidagilar kiradi:

a) bir martalik harakatning umumiy tezligi (yoki yakka harakatning vaqti) – masalan, sakrash, uloqtirish;

b) xarakat reaksiyasining vaqti – oddiy (tanlamay) va murakkab (tanlash orqali) sensomotor reaksiyalarning latent davri, harakatlanayotgan ob‘ektga nisbatan ko‘rsatiluvchi reaksiya (vaziyatli mashqlarda va sprintda alohida ahamiyatga ega hisoblanadi) [2];

v) harakatning maksimal tempi – masalan, qisqa masofaga yugurish;

Chaqqonlikni – butun tananing kosmosdagi yo‘nalishini tez va aniq o‘zgartirish qobiliyati deb ta’riflash mumkin.

Chaqqonlik mashg‘ulotlari mahorat bilan bog‘liq tarkibiy qism xisoblanadi. Bu o‘zgaruvchan sharoitlarga moslashish uchun shaxsga o‘z tanasining holatini tez va aniq sozlash imkonini beradigan jismoniy mahorat hisoblanadi. Bu mahorat tezlikdan ancha murakkab, chunki u muvofiqlashtirish, muvozanat, kuch va tezlikni birlashtirishga bog‘liq. Chaqqonlik mashqlari o‘quvchilardan har doim o‘z tanalarini nazorat qilishda bir nechta yo‘nalishlarda tez va samarali harakat qilishni talab qiladi. Chaqqonlik faoliyatining ba‘zi bir misollari narvon mashqlari, konusli matkaplar va moki yugurishlarni o‘z ichiga oladi [4].

Jismoniy tarbiya darslarida tezlik, tezkorlik va chaqqonlik faoliyatini amalga oshirish bo‘yicha maslahatlar.

1.Oldindan reja tuzing va tayyor bo'ling.

Tezlik va chaqqonlik mashqlari va stansiyalar faoliyati, agar siz oldindan rejalashtirsangiz va tayyor bo'lsangiz, jismoniy tarbiya darslariga osongina kiritilishi mumkin. Kerakli jihozlar va joyingiz borligiga ishonch hosil qiling va nima qilishni xohlayotganingizni

bilim. Sport zalingiz yoki maydoningiz uchun reja tuzing va har qanday chiziqlarni minimal darajada ushlab turganingizga ishonch hosil qiling.

2. Isitish bilan boshlang.

Har qanday jismoniy faoliyatda bo'lgani kabi, yuqori tizza mashqlari yoki lateral plyometrik sakrash kabi isinishdan boshlash muhimdir. Bu sizning o'quvchilaringizning yurak urish tezligini oshirishga yordam beradi va ularning mushaklarini chaqqonlikni mashq qilish mashqlari harakatlariga tayyorlashga yordam beradi.

3. Stansiya yoki sxema formatida turli tadbirlarni birlashtiring.

Vaziyatni qiziqarli qilish uchun tezlik va chaqqonlik darslariga turli xil tezlik va chaqqonlik harakatlari va mashg'ulotlarini kiritganingizga ishonch hosil qiling. Bunga sprintlar, moki yugurishlar, konusning matkaplari, nuqtadan sakrashlar va boshqalar kiradi.

4. Uni qiziqarli qiling!

Tezlik va chaqqonlik mashg'ulotlari o'quvchilaringiz uchun qiziqarli bo'lishi kerakligini unutmang. Agar ular o'zlarini yoqtirmasalar, ular faoliyatdan maksimal darajada foydalana olmaydilar. Talabalarni o'z vaqtlarini yaxshilashga va boshqalar erishayotgan narsalar bilan ortiqcha tashvishlanmaslikka undash.

5. Aniq ko'rsatmalar bering, harakat vaqtlarini kuzatib boring va fikr-mulohazalarni bildiring.

Tezlik va chaqqonlik faoliyatini jismoniy tarbiyaga kiritishda aniq ko'rsatmalar berish muhimdir. Bu sizning o'quvchilaringiz nima qilishlari kerakligini tushunishlarini va harakatlarni xavfsiz bajarishlarini ta'minlaydi. Xulq-atvorini kuzatish uchun aylanib yuring va o'quvchilar stantsiyalardan o'tayotganda "topshiriqni bajarishlariga" ishonch hosil qiling. Kerakli hollarda tuzatuvchi va dalda beruvchi fikr-mulohazalarni taklif qiling, ayniqsa yosh sportchilar bilan ishlash [3].

6. Faoliyatni o'zingiz ko'rsating yoki qobiliyatli o'quvchiga topshiring.

Iloji bo'lsa, o'quvchilaringizdan buni qilishni so'rashdan oldin o'zingiz harakatni ko'rsating (yoki namunali talabadan foydalaning). Bu ularga nima qilish kerakligini tushunishga yordam beradi va faoliyatni qanday bajarish kerakligi haqida yaxshiroq tasavvur beradi.

7. Mukammallikka intilishni rag'batlantiring.

Tezlik va chaqqonlik faoliyatini jismoniy tarbiyaga kiritishda mukammallikka intilishni rag'batlantirish muhimdir. Maqsad - talabalaringiz mukammal bo'lish uchun emas, balki bor kuchlarini sinab ko'rishlaridir!

8. Sabr qiling!

Nihoyat, sabr qiling! Tezlik va chaqqonlik mashg'ulotlari qiyin bo'lishi mumkin, shuning uchun o'quvchilaringizga o'z tezligida o'rganish va yaxshilash uchun vaqt berish muhimdir. Ularni urinishda davom etishga va mukammallikka emas, balki taraqqiyotni nishonlashga undash[6].

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, tezlik va chaqqonlik har qanday jismoniy tarbiya o'quv dasturining asosiy tarkibiy qismi bo'lishi kerak. Yoshga mos keladigan qiziqarli va qiziqarli tezlik va chaqqonlik mashg'ulotlarini sinflaringizga kiritish o'quvchilaringizni faol bo'lishga undashda ularning muvofiqlashtirish, muvozanat, kuch, tezlashtirish, reaksiya vaqti va tezkorligini rivojlantirishga yordam beradi. To'g'ri yondashuv va fidoyilik bilan tezlik va chaqqonlikni o'rganish tajribasi o'quvchilarning jismoniy samaradorligini oshirishi va ularga

yaxshiroq harakatlanuvchi bo'lishga yordam beradi. Bu o'z-o'zini hurmat qilishning yaxshilanishiga olib kelishi mumkin, chunki ular qiyin vazifalarni osonroq yengishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.01.2020 yildagi PF-5924- son Farmoni. “O‘zbekiston respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”

2. Халилов Э, Зайнабиддинов А. Э, Хушматов Ш.С., “Жисмоний машқлар физиологияси”. Тошкент., “Brook media plus” нашриёти 2020.

3.Маноккиа П. Анатомия упражнений. Тренер и помощник в ваших занятиях // Москва. – Изд-во «Эксмо», 2009. – 192 с.

4.Weider Joe. Muscle & Fitness // Специальный выпуск «Энциклопедия упражнений». – 2006. – №1. – 94 с.

5.Марк В. Атлас анатомии для силовых упражнений и фитнеса // Пер. с англ. – Москва. – Изд-во АСТ, Астрель, 2007. – 144 с.

6.Gould D. Gene doping: Gene delivery for olympic victory // British Journal of Clinical Pharmacology. – 2012. – V.76(2). – P.292–298.

7.Van Der Gronde T., De Hon O., Haisma H.J., Pieters T. Gene doping: An overview and current implications for athletes // British Journal of Sports Medicine. – 2013. – V.47(11).